

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ *

Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

Όμοτίμου καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Πριν λίγους μήνες ή Ειδική Συνοδική Έπιτροπή Γάμου Οικογενείας, Προστασίας Παιδιού και Δημογραφικού Προβλήματος, της οποίας Πρόεδρος είναι ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης κ. Παύλος, όργανωσε δύο Ημερίδες για εκπροσώπους των Ι. Μητροπόλεων που ασχολούνται με θέματα γάμου και οικογένειας. Μια για εκείνους της Νοτίου Ελλάδος στη Λαμία 14 Νοεμβρίου 2016 και μια δεύτερη για εκείνους της Βορείου Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη στις 14 Φεβρουαρίου 2017. Οί Ημερίδες έφεραν τον τίτλο *Προβληματισμοί για τον γάμο και την Οικογένεια στην ελληνική κοινωνία*. Εκεί είχα την τιμή να όμιλήσω μαζί με τον σημερινό σύν-ομιλητή, τον αγαπητό μου Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Καθηγητή κ. Απόστολο Νικολαΐδη και να αναπτύξω το θέμα: *Σύγχρονα ζητήματα γάμου και οικογένειας*. Θα προσπαθήσω, λοιπόν, σήμερα, αφού σας εύχαριστήσω για την τιμητική πρόσκληση, να εκθέσω κάποιες σκέψεις μου ενώπιόν σας επ' αυτών των ζητημάτων.

1

Ο γάμος και ή οικογένεια πρόβλημα;

Ξεκινώντας την εισήγησή μας, μακριά από μένα να θεωρηθεϊ, ότι ό γάμος και ή οικογένεια συνιστούν, αυτά καθ' έαυτά προβλήματα. Γι' αυτό και ή Ημερίδα της Έπιτροπής μας κάνει λόγο για προβληματισμούς για τόν Γάμο και την Οικογένεια στην ελληνική κοινωνία. Παρουσιάζουν όπωσδήποτε προβλήματα προς επίλυση αλλά αυτό δέν σημαίνει πως είναι προβληματικά μεγέθη. Προβλήματα προς επίλυση όχι μόνο προς ανάλυση. Θυμάμαι την επιφώνηση κάποιου συνέδρου τελευταία σε ένα συνέδριο ψυχιατρικής να εγκρίνει και να προσαυξάνει μία δική μου πρόταση: Δέν θέλουμε αναλύσεις ζητούμε λύσεις. Τώρα βέβαια για τὰ ζητήματα που θα θίξουμε δέν υπάρχουν πάντοτε εύκολες λύσεις. Στην περίπτωση μας υίοθετῶ την διατύπωση του Δανού Θεολόγου και Φιλοσόφου Σέρεν Κίρκεγκωρ ότι δέν είναι δύσκολος ό δρόμος αλλά τόν δύσκολο είναι ό δρόμος στην περιοχή του Γάμου και της Οικογένειας.

* Εισήγηση στο πλαίσιο Ημερίδας με θέμα: Ό θεσμός της οικογένειας: «Σύγχρονες Προκλήσεις», που έγινε την Κυριακή 11 Ιουνίου (των Αγίων Πάντων), μετά την Θεία Λειτουργία στον Ιερό Ναό Αγίου Έλευθερίου Χαλανδρίου.

Μιλᾶμε, λοιπόν, για ζητήματα ὅπως σὲ μιὰ ἐξέταση μαθήματος θέτουμε ζητήματα για νὰ ἀπαντηθοῦν· στὰ Μαθηματικά νὰ λυθοῦν. Σὲ ἄλλα μαθήματα νὰ τύχουν διαπραγμάτευσης ἢ διερεύνησης. Ζήτημα εἶναι, ἐπίσης, ὅτιδήποτε προκαλεῖ ἢ ἀποτελεῖ λόγο διένεξης, διαφοροποίησης καὶ ἀντιπαράθεσης (βλ. Λεξικὸ Μπαμπινιώτη, σ. 710). Συνεπῶς καλούμαστε νὰ ἀπαριθμήσουμε καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τέτοιου τύπου ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία σχετικὰ μὲ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Σύγχρονα (σὺν-χρονα), δηλαδή, ζητήματα τὰ ὅποια, ὅμως, ταυτόχρονα μποροῦν νὰ παρουσιάζουν διαφορετικὲς ὀψεις καὶ πλευρὲς (βλ. Λεξικὸ Μπαμπινιώτη, σ. 1677). Ἡ παραδοσιακὴ οἰκογένεια νὰ ὑπάρχει δίπλα σὲ νέες μορφὲς οἰκογένειας (πολιτικὸς - θρησκευτικὸς γάμος – σύμφωνο συμβίωσης). Ἡ πιστότητα τῶν συζύγων νὰ προβάλλεται ὅπως καὶ ἡ ἀπιστία σὰν κάτι καλὸ καὶ ἀναγκαῖο για τὴν βελτίωση τῶν συζυγικῶν σχέσεων (π.χ. ἀνταλλαγὴ συντρόφων «swinging» καὶ προβολὴ τῆς σὲ τηλεοπτικὴ ἔκπομπὴ «χωρὶς ντροπὲς καὶ ἀναστολές»). Οἱ καθιερωμένες μορφὲς γάμου ἀνδρὸς-γυναικὸς νὰ συνυπάρχουν μὲ γάμους ἢ σύμφωνα συμβίωσης ὁμοφύλων ζευγαριῶν. Ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου νὰ ὑποχωρεῖ καὶ νὰ τονίζεται ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ περιλαμβάνει ποικιλία μορφῶν (μονογονεϊκὲς κ.λπ.). Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἐμμονὴ διεθνῶν παραγόντων νὰ μὴν ὀνομασθεῖ τὸ 1994 ὡς Διεθνὲς ἔτος Γάμου καὶ Οἰκογένειας ἀλλὰ μόνο Οἰκογένειας, γιατί Οἰκογένεια μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἐνότητα ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ κάποιον μὲ τὸ σκύλο του (I and my dog we are a family).

Νομίζει κανεὶς ὅτι ἔχουν ἔρθει τὰ πάνω κάτω καὶ τὰ κάτω πάνω. Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ καινούργια ποῦ πάει ὁ γάμος; Πῶς ἀντιμετωπίζει τὸ καινούριο; Τὰ πάντα γέγονεν καινά; Ἡ ἀντιμετωπίζουμε ἓνα κενὸ νοήματος σ' αὐτὸν τὸν ἀπὸ καταβολῆς κόσμον θεσμὸ ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια συμβίωσης καὶ ἐγκαταβιώνει στὸ χῶρο τοῦ Μυστηρίου (Χρ. Γιανναρᾶς «Ἡ Καθημερινή» 13/3/16).

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸς ὁ Γάμος Μυστήριον παραμένει ἓνας ἄγνωστός Χ για τοὺς περισσοτέρους συνανθρώπους μας καὶ θὰ πρέπει νὰ τὸν γνωστοποιήσουμε για νὰ τὸν γνωρίσουν σὰν τὸν Θεὸ ἐκεῖνον ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνήγγειλε στὴν ἀρχαία Ἀθήνα παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸν βωμὸ ποὺ εἶχε ὡς ἐπιγραφή «τῷ ἀγνώστῳ θεῷ».

Ἡ Ἡμερίδα μας, λοιπόν, ποὺ ἀφορᾷ στοὺς προβληματισμοὺς για τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία πραγματοποιεῖται σὲ μιὰ περιορῶσα ἀτμόσφαιρα, ποὺ χρωματίζεται ἀπὸ ποικίλες ιδέες καὶ ἀντιλήψεις. Παρατηρεῖται μιὰ σχετικοποίησις ἀξιών, ποὺ λίγο καιρὸ πρὶν θεωροῦνταν πάγιες καὶ σταθερές. Τί θρησκευτικὸς, τί πολιτικὸς γάμος, τί σύμφωνο συμβίωσης; Τί ἑτερόφυλα, τί ὁμόφυλα ζευγάρια; Υἱοθεσία παιδιῶν ἀνεξάρτητα ἀπὸ γεννήτορες. Τί σχέση προτεραιοτήτων; Συζοῦμε χωρὶς γάμο, κάνουμε παιδιὰ καὶ μετὰ τὰ βαφτίζουμε ἢ

συνδυάζουμε γάμο και βαφτίσια ή βαφτίσια και γάμο συγχρόνως. Θα τολμούσα να επιγράψω αυτή την κατάσταση πραγμάτων ως ανακολουθία ή αν-Ακολουθία (χωρίς την αντίστοιχη εκκλησιαστική Ακολουθία) μιᾶς και πολλοί από τους συγχρόνους μας επιχειροῦν να μὴ βαδίσουν τὴν...πεπατημένην.

Ἐκεῖνο, ὅμως, πὸν μᾶς προβληματίζει πραγματικὰ ὡς πρὸς τὴ σύγχρονη οἰκογένεια εἶναι, ὅτι οἱ περισσότεροὶ νέοι ἀλλὰ καὶ ἐνήλικες δὲν ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη εἰκόνα γιὰ τὸ πῶς θὰ ἤθελαν νὰ ζήσουν, νὰ διευθετήσουν τὸ γάμο τους ἢ τὸν γάμο τῶν παιδιῶν τους. Αὐτοὶ ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπιθυμοῦν, ὅμως, τὰ παιδιά τους νὰ ζήσουν ὅπως καὶ αὐτοί; Τὰ παιδιά πὸν ἔζησαν στὴν οἰκογένεια τῶν γονέων τους θὰ ἤθελαν νὰ ἐπαναλάβουν τὸν τρόπο οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν γονέων τους; Πολλοὶ ἀπαντοῦν ἀθόρμητα ναὶ ἢ ὄχι, ἄλλοι πάλι δυσκολεύονται νὰ ἀπαντήσουν καταφατικὰ ἢ ἀρνητικὰ καὶ μένουν σκεπτικοί. Ἔτσι, εἶναι ἐκτεθειμένοι σὲ πολλὰ σχήματα πὸν κυκλοφοροῦν γιὰ νὰ ἐπιλέξουν.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ βασικὸ πρόβλημα ἐξαρθῶνται καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ ἄλλα προβλήματα. Καὶ εἶναι πολλοὶ καὶ πολλὰ πὸν ἐπηρεάζουν τοὺς συγχρόνους μας γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ζοῦν τὴν δική τους οἰκογενειακὴ ζωή.

3

Σύγχρονος τρόπος ζωῆς καὶ οἰκογένεια

Ἀναφερόμενοι σὲ σύγχρονα οἰκογενειακὰ προβλήματα ἀσφαλῶς ὑποθέτουμε ὅτι τὰ σημερινὰ προβλήματα εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ προβλήματα πὸν ὑπῆρχαν ἄλλοτε, σὲ παλαιότερες ἐποχὲς ἢ ἀπὸ προβλήματα πὸν θὰ ὑπάρξουν στὸ μέλλον. Ὅτι δηλαδὴ τὰ προβλήματα τὰ σημερινὰ ἔχουν σχέση μὲ τὴ σύγχρονη κατάσταση τῆς κοινωνίας καὶ μὲ τὰ γνωρίσματα πὸν τὴν χαρακτηρίζουν. Θα ὑποθέταμε, δηλαδή, ὅτι τὰ σημερινὰ προβλήματα βρίσκονται σὲ σχέση αἰτίας-ἀποτελέσματος μὲ τὴ δομὴ τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε βάσιμα ὅτι ὁ σύγχρονος τρόπος ζωῆς ἐπηρεάζει τὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας καὶ δίπλα στὶς διευκολύνσεις πὸν δημιουργεῖ, γίνεται πρόξενος δυσκολιῶν καὶ προβληματικῶν καταστάσεων.

Θὰ ἦταν δυνατό νὰ ἐπιμείνουμε στὶς συνέπειες ὀρισμένων γνωρισμάτων τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας πάνω στὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας ὅπως:

- Τοῦ **ἐξαστισμοῦ** καὶ τῆς **κινητικότητος τοῦ πληθυσμοῦ**: οἱ Ἕλληνες κατεβαίνουν στὶς πόλεις, τὰ παιδιά χωρίζονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς γιὰ νὰ σπουδάσουν, οἱ οἰκογένειες διασπῶνται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ

μετανάστευση, ή ευθύνη για την ανατροφή των παιδιών μετατίθεται στους παποῦδες και τις γιαγιάδες με αποτέλεσμα, από τη μια να δημιουργούνται προστριβές μεταξύ γονέων και γονέων και από την άλλη ή μοναξιά και ή αδυναμία δημιουργίας σχέσεων και επικοινωνίας να πλήττει τη ζωή των νέων ζευγαριών στις πόλεις.

- **Τῶν εισοδηματικῶν μεταβολῶν:** ή εργαζόμενη γυναίκα δημιουργεί άλλες σχέσεις με τὸν ἄνδρα της, ἀλλὰ καὶ τὰ εργαζόμενα παιδιά αποκτοῦν αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία γνώμης.
- **Τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ:** δημιουργοῦνται συνεχεῖς μετακινήσεις με συνέπειες στὴ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐπιπτώσεις στὴν υγεία. Τὸ κυκλοφοριακὸ ἐπιτείνει τὰ ἄγχη καὶ τὸ στρὲς στὴ δουλειὰ καὶ στὸ σπίτι με ἀποτέλεσμα τὴ δυσ-λειτουργία τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.
- **Τῆς κοινωνίας τῆς ἀφθονίας καὶ τοῦ καταναλωτισμοῦ** ἀλλὰ καὶ τῆς **ἀνεργίας** ὅταν ὑπάρχει ὕφεση. Πῶς θὰ λειτουργήσῃ ἡ ἀρετὴ τῆς διακρίσεως καὶ τὸ «ἄριστον μέτρον»; Ἀπὸ μίμηση χάνουμε πολλές φορές τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ.
- **Τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως** (ἀξιολογικὸς πλουραλισμὸς, διεθνῆ πρότυπα καὶ τρόποι ζωῆς): τὰ μέσα ἐπικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση) ἀποτελοῦν σημαντικὸ παράγοντα ποὺ ἐπηρεάζει ὅλους μας στὸ τρόπο ποὺ σκεπτόμαστε, στὶς ἀξίες μας, στὸν τρόπο ποὺ ἐνεργοῦμε. Ἡ τηλεόραση γίνεται σήμερα ὁ «τρίτος γονηρὸς», ἡ παληὰ ἐστία ἢ οἰκογενειακὴ, τὸ τζάκι γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο μαζευόμαστε. Ἔτσι, ὅμως, χάνουμε τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὸν διάλογο.
- **Τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ποικίλων μορφῶν τοῦ διαδικτύου καὶ τῆς κοινωνικῆς δικτύωσης** (facebook, twitter, [instagram](#) καὶ [linkedin](#)), τῶν ὁποίων οἱ κίνδυνοι ἐπισημαίνονται ἀπὸ ψυχολόγους, παιδαγωγούς καὶ λοιποὺς κοινωνικοὺς φορεῖς.
- **Τοῦ τουριστικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας:** ζώντας ἀνάμεσα σ' ἓνα πλῆθος ἀνέμελων ἀνθρώπων δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπηρεαστεῖ καὶ ἡ γενικότερη νοοτροπία καὶ στάση ζωῆς. Οἱ κυβερνήτες μας δίδουν μεγάλο βάρος στὴν «βαριά βιομηχανία» τῆς Ἑλλάδος, τὸν τουρισμό, καὶ κάνουν ἀρκετὲς ὑποχωρήσεις.

Θὰ προσθέταμε ἀκόμα:

- **Τὰ ἀποτελέσματα τῆς οικονομικῆς κρίσεως** ἐπάνω στὶς οἰκογένειες. Χίλια δυὸ προβλήματα ἀναφύονται ἀπὸ τὴν μείωση ἢ καὶ τὴν ἔλλειψη οικονομικῶν μέσων στὴν οἰκογένεια. Ἡ **ἀνεργία**, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἄντρα, δημιουργεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πολλὰ

ψυχολογικά προβλήματα, όπως την απαξίωση του πατέρα και του συζύγου, που δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις οικογενειακές του υποχρεώσεις.

Άλλα ζητήματα προβληματισμού

Βέβαια, στα πιο πάνω χαρακτηριστικά γνωρίσματα που επηρεάζουν την ζωή του γάμου και της οικογένειας και για τα οποία θα είχαμε ανάγκη να εντρυφήσουμε σε κοινωνιολογικές και ψυχολογικές έρευνες, έχουν προστεθεί τελευταία και άλλα ζητήματα που μας προβληματίζουν. Είναι περιττό να τονίσω ότι έχουν διεξαχθεί αρκετές τέτοιου τύπου έρευνες και καλόν είναι να συγκεντρωθούν, να μελετηθούν και να εξαχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα και να τύχουν της δέουσας προσοχής.

- Ένα ζήτημα είναι **ή μείωση του ελληνικού πληθυσμού**, το δημογραφικό, δηλαδή, που δεν απασχολεί τόσο την κρατική εξουσία. Μάλιστα, όπως μερικοί θεώρησαν την μετανάστευση στην δεκαετία του '60 ως εύλογια, το ίδιο σύγχρονοι πολιτικοί άνδρες δέχθηκαν ότι το προσφυγικό φαινόμενο μπορεί να είναι μια σπουδαία λύση για το δημογραφικό!
- Στο πιο πάνω ζήτημα να προστεθούν και οι **δυσκολίες αποκτήσεως τέκνων** από νέα ζευγάρια που παντρεύονται σε μεγαλύτερη ηλικία και καταφεύγουν στην υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και σε μέσα που παρέχει ή σύγχρονη βιοτεχνολογία. Έδω μπορούν να αναφερθούν πολλά προκύπτοντα ζητήματα (έξωσωματική γονιμοποίηση, παρένθετη μητρότητα, υίοθεσίες κ.λπ.).
- Θα πρέπει να σημειώσουμε, επίσης, ότι στις πιο πάνω δυσκολίες έχουμε και την μεγάλη εύκολια με την οποία προσφεύγουν στις **άμβλώσεις** Έλληνες και Ελληνίδες. Τα στοιχεία είναι συντριπτικά και από το γεγονός ότι όλο και νεότερα άτομα προσφεύγουν στην λύση αυτή, έπιτρεπούσης και της νομοθεσίας.
- Συναφές ζήτημα είναι και οι **μονογονεϊκές οικογένειες**. Όχι τόσο οι προερχόμενες από χηρεία ή εγκατάλειψη της γυναίκας μετά την γέννηση του παιδιού από τον άνδρα με τον όποιον συνέλαβε (έξ ανάγκης), αλλά και **ή εκ πεποιθήσεως τεκνογονία εκτός γάμου** ακόμη και με προσφυγή σε τράπεζες σπέρματος. Αναφέρω

περίπτωση κοπέλας είκοσι δύο ἐτῶν, ἡ ὁποία, δημοσίᾳ σὲ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ ἀνακοίνωσε ὅτι ἀποφάσισε τὴν κατάψυξη ὠαρίων τῆς γιὰ νὰ τεκνοποιήσει μετὰ τὰ τριάντα τῆς, ὥστε νὰ ἔχει ἀποκατασταθεῖ ἐπαγγελματικά.

- Ζητήματα προκύπτουν ἐπίσης ἀπὸ τὴν **νέα μορφή συνάψεως συζυγιῶν** μὲ τὴν νομικὴ κατοχύρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου, τῶν συμφῶνων συμβίωσης μεταξὺ ἐτερόφυλων καὶ ὁμοφύλων ζευγαριῶν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον κατοχυρώσεως τοῦ δικαιώματος υἰοθεσίας ἀπὸ τοὺς τελευταίους. Εἶναι ἐμφανὴς ἡ πίεση ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους καὶ ἡ προβαλλόμενη ὡς ἀναφαίρετο δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἐλεύθερη ἐπιλογή του στὰ ζητήματα αὐτά. Θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐνῶ στὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ '60 τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀναφέρονταν ὡς ἐρωτικὲς μειονότητες σήμερα αὐτὲς οἱ μειονότητες περιφέρονται ὡς ἔχουσες δικαιώματα πλειοψηφίας, ἔτσι ὥστε ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι νὰ διερωτώμεθα γιὰ τὴν γνησιότητα καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς ταυτότητάς μας. Κάτι ποὺ παλαιότερα ἐθεωρεῖτο ὄνειδος σήμερα συνιστᾷ τεκμήριο περηφάνειας (βλ. τὴν pride parade Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα καὶ σὲ ἄλλες πόλεις, ἀκόμη καὶ μὲ συμμετοχὴ μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος). Σ' αὐτὲς τὶς νέες «ἠθικὲς» ἀντιλήψεις ποὺ υἰοθετοῦνται ἀπὸ ἰκανὴ μερίδα τῆς κοινωνίας μας καὶ νέους ἀνθρώπους, αὐτὴ ἡ καύχησις, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ἀντι-παραβληθεῖ στὸ τοῦ Παύλου: «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλάτας 6, 14).
- Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ στὸ **ζήτημα τῶν μικτῶν γάμων ἢ καὶ συμβιώσεων**. Δὲν προκύπτουν μόνο ζητήματα συνάψεως γάμων μεταξὺ ἀτόμων ποὺ ἀνήκουν σὲ διάφορες χριστιανικὲς ἐκκλησίες καὶ ὁμολογίες (ἐτερόδοξοι). Γί' αὐτὰ τὰ ζητήματα ὑπάρχουν πάγιες λύσεις καὶ ἡ Μεγάλῃ καὶ Ἁγίᾳ Σύνοδος ἔλαβε καὶ σχετικὲς ἀποφάσεις. Ἔχουμε ὅμως καὶ ἀρκετὲς περιπτώσεις συνάψεως γάμων μὲ ἐτεροθρήσκους ἢ καὶ μὲ ἀδιάφορους ἢ καὶ ἀρνητικούς ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα συζύγους ἢ συντρόφους.

Ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκδηλώνεται, **ἐκτὸς** ἀπὸ τὸ πρακτικὸ τῆς μέρος στὴν καθημερινότητα τῆς

ένοριακῆς ζωῆς, τὴν πρόνοια καὶ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων στὸ πλαίσιο τῆς ἱεραῆς ἐξομολογήσεως, **καὶ** στὶς θεωρητικότερες ἐνασχολήσεις τῆς μὲ ἔκδοση φυλλαδίων, βιβλίων, διοργάνωση ἱερατικῶν συνάξεων, ἡμερίδων, ἐπιστημονικῶν συνεδρίων ποὺ συγκαλοῦν οἱ διάφορες Εἰδικές καὶ Μόνιμες Συνοδικές Ἐπιτροπές, **καθὼς καὶ** στὴν σύσταση Εἰδικῶν Κέντρων καὶ τῆ δημιουργία νέων θεσμῶν.

Γιατί ὅμως γίνονται τόσα Συνέδρια, Συμπόσια, Ἡμερίδες, Ὁμιλίες γύρω ἀπὸ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια; Ασφαλῶς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ ἀπάντηση σὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Θὰ πρέπει νὰ προηγηθεῖ ἡ ἀξιολόγηση ὄλων αὐτῶν τῶν πρωτοβουλιῶν καὶ ἡ ἐκτίμηση τῶν ἐνδεχομένων ἀποτελεσμάτων τους στὴν καθημερινή πράξη τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ ἔχετε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐντυπώσετε σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀναληφθεῖσες προσπάθειες σὲ Παράρτημα ποὺ παραθέτουμε στὸ τέλος τῆς παρουσίας Εἰσηγήσεως.

Ἐπίλογος

Θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω μὲ μιὰ παρατήρηση. Τὰ τελευταῖα χρόνια παρατηρεῖται μιὰ αὐξηση ἐρευνῶν καὶ δημοσιευμάτων γύρω ἀπὸ τὴν *εὐτυχία* τοῦ ἀνθρώπου. Τί κάνει τὸν ἄνθρωπο πιὸ εὐτυχισμένο; Ποιὸς εἶναι ὁ πιὸ εὐτυχισμένος Εὐρωπαῖος; Πῶς ὀραματίζεται τὴν εὐτυχία του καὶ τὰ συνακολουθοῦντα; Δὲν ἀπαριθμῶ ἀποτελέσματα καὶ προτεραιότητες. Θὰ μᾶς ἔπαιρνε πολὺ χρόνο. Συγκρατῶ μόνο μιὰ μικρὴ φράση ἐφ' ὅσον μᾶς ἐνδιαφέρει -καὶ τὸ ἀποδεικνύουν πολλὲς ἐρευνες- ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ πολλοὶ τὴν περιμένουν ἀπὸ ἐφαρμογὲς ποικίλων Πολιτικῶν. «Δὲν εἶναι ἡ Πολιτικὴ, εἶναι ἡ Οἰκογένεια ἡ ἀφετηρία γιὰ μιὰ εὐτυχισμένη κοινωνία» (Νίκος Μακρῆς, «Ἡ Καθημερινή», 31 Ἰανουαρίου 2016, σ. 21).

Ἐπιτρέψτε μου, ὅμως, νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἀκόμα. Λέμε ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ γάμος χαρακτηρίζεται ὡς μυστήριο ἀγάπης καὶ ὡς *μικρὴ ἐκκλησία* (ἐπ' αὐτοῦ βλ. κείμενό μου μὲ τίτλο: *Μυστήριον ἀγάπης - ἐκκλησία μικρά, ὁ γάμος εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν*, <http://www.diapoimans.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/4%20ALLA/1975/8%20MYSTHRION.pdf>

Δυὸ ἄνθρωποι ποὺ παντρεύονται καταγράφουν μιὰ ἱστορία ἀγάπης, ἓνα βιβλίο ἀγάπης. Τί μπορεῖ, ὅμως, νὰ περιλαμβάνει ἓνα τέτοιο βιβλίο; Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀπάντηση σὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα; Πολὺ ἀπλά: «Ἀφηγεῖται τὴν ἱστορία δυὸ ἀνθρώπων ποὺ γνωρίζονται, ἀγαπιοῦνται καὶ ἀγωνίζονται νὰ λύσουν τὰ προβλήματα ποὺ τοὺς ἐμποδίζουν νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι!» (Luis Sepúlveda, *Ἐνας γέρος ποὺ διάβαζε ἱστορίες ἀγάπης*, Ἐκδόσεις opera, Ἀθήνα 1996, σ. 56-57). Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο **μιὰ ἱστορία ἀγάπης** (love story), γίνεται στὸ τέλος, **μιὰ ἱστορία ἐπιτυχιῶν** (success story) οὐσιαστικὴ καὶ ὄχι πρὸς τὸ θεαθῆναι, ὅπως ἐκεῖνη τῶν Πολιτικῶν. Καλὴ ἐπιτυχία λοιπὸν!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Για τη συγγραφή τῆς παρούσης εισηγήσεως ὁ συγγραφέας στηρίχθηκε κυρίως σὲ ἔρευνές του γύρω ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας. Βασικὸ βοήθημα εἶναι τὸ βιβλίον του *Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας*, Ἐκδ. Ἄρμος, Ἀθήνα 2008 καὶ ἡ ἀναφερόμενη ἐκεῖ Βιβλιο-αρθρογραφία του (σ. 175-179) καθὼς καὶ πρὸ πρόσφατες εισηγήσεις του σὲ Συνέδρια, Ἱερατικὲς Συνάξεις καὶ λοιπὲς ἐκδηλώσεις.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

*μυστήριον ἀγάπης-ἐκκλησία μικρὰ
ὁ γάμος εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν*

8

ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΗΜΕΡΙΔΕΣ – ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκδηλώνεται ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πρακτικὸ τῆς μέρος στὴν καθημερινότητα τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, τὴν πρόνοια καὶ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων στὸ πλαίσιο τῆς ἱεραῆς ἐξομολογήσεως καὶ στὶς θεωρητικότερες ἐνασχολήσεις τῆς μετ' ἕκδοση φυλλαδίων, βιβλίων, ὀργάνωση ἱερατικῶν συνάξεων, ἡμερίδων, ἐπιστημονικῶν συνεδρίων ποὺ ὀργανώνουν οἱ διάφορες εἰδικές καὶ μόνιμες Συνοδικές Ἐπιτροπές, καθὼς καὶ στὴν ὀργάνωση Εἰδικῶν Κέντρων καὶ τῆ δημιουργία νέων θεσμῶν.

- 1972, Ἀθήνα, Μόνιμη Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ποιμαντικοῦ Ἔργου, «*Ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ ἱερέως ἐν σχέσει μετ' τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ τὴν πρόληψιν τοῦ διαζυγίου*», Ἀθῆναι, 40 σ.

[Γιὰ τὴν περίοδο 1972-2002 ἔχει ἀναληφθεῖ εἰδικὴ ἔρευνα, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας θὰ ἀνακοινωθοῦν προσεχῶς]

- 2-6/11/2002, «*Ὁ γάμος στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*», ΕΣΕ Λειτουργικῆς Αναγεννήσεως, Προκόπιον Εὐβοίας. Ἐκδοση Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη -9, Ἀθήνα 2004.
- 13-14/12/2002, «*Συζυγία καὶ Τεκνογονία*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ἐκδοση Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη - 17, Ἀθήνα 2008.
- 03/06/2004, «*Πολιτικὸς Γάμος - Ἐλεύθερες Συμβιώσεις μετὰξὺ ὀρθοδόξων καὶ ἀλλοδόξων*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Καινούριο Λαμίας. **Εἰσηγήσεις :** Ἀρχιμ. Ἱερεμίας Φούντας, *Ποιμαντικὴ προσέγγιση*. Πρωτοπρ. Σταῦρος Κοφινᾶς, *Ψυχολογικὴ προσέγγιση*. Δρ. Ἀντώνιος Παπαντωνίου, *Κοινωνιολογικὴ προσέγγιση*.
- 5-6/11/2004, «*Γάμος καὶ οἰκογένεια, διαπιστώσεις καὶ προοπτικές*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ἐκδοση Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη -18, Ἀθήνα 2008.
- 22-24/10/2004, «*Ὁ σύγχρονος ρόλος τῆς γυναίκας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*», ΕΣΕ Γυναικείων Θεμάτων, Ἐκδοση Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη -16, Ἀθήνα 2007.
- 1-2/09/2006 «*Ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια*», Δημερίδα, Διορθόδοξο Κέντρο Ἱεραῆς Μονῆς Πεντέλης. **Εἰσηγήσεις :** Μητρ. Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Παύλου, Ὁ ὑποψήφιος Ἱερέας καὶ ἡ μέλλουσα σύζυγός του. Πρεσβ. π. Στεφάνου Ἀλεξοπούλου τῆς Ι. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ Πρεσβ. π. Δημητρίου Μπαθρέλου τῆς Ι. Μητροπόλεως Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς, *Ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια ἐκτὸς τῶν ἐλληνικῶν συνόρων*.

Τρεῖς πρεσβυτέρες, *Η ματιά τῆς πρεσβυτέρας*. Τρία παιδιά ἱερέων, *Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν παιδιῶν*. Μητρο. Χαλκίδος κ. Χρυσσοστόμου, *Σχέσεις ἱερατικοῦ ζεύγους καὶ Ἐπισκόπου*.

- 2011, 08/10, Διεπιστημονικὴ Σύσκεψη ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος: «**Τὰ νέα κοινωνικά δεδομένα καὶ τὰ πρόσφατα νομοθετικά μέτρα γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Ὁρθόδοξη ἀντιμετώπιση καὶ προτάσεις**». (Δεν πραγματοποιήθηκε). **Εἰσηγητές**: Μαρία Στρατηγάκη, Κοινωνιολογικὴ προσέγγισις. Νεκτάριος Τσαρουχᾶς, Νομικὴ προσέγγισις. Εὐγενία Κατούφα-Χαραλαμπίδη, Δημοσιογραφικὴ προσέγγισις. Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Παπαθανασίου, Ἐκκλησιαστικὴ προσέγγισις. Ἀρχιμ. Βαρνάβα Γιάγκου, Ποιμαντικὴ προσέγγισις.
- 2011, 5 Ὀκτωβρίου, Ἱεραρχία, πέρ. «Ἐκκλησία», τεῦχος 10, Νοέμβριος, σ. 662-683. **Εἰσηγήσεις** : Μητροπ. Παροναξίας κ. Καλλινίκου, *Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγωγή τῶν Παίδων*. Μητροπ. Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καὶ Πετροπόλεως κ. Ἀθηναγόρου, *Προετοιμασία γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ δημιουργία τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας*. Μητροπ. Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης κ. Ἰωάννου, *Συζυγία-Οἰκογένεια, Ὁρθόδοξα πνευματικά καὶ σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα*.
- 25/02/2013 «**Ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια**», 34ο Ἱερατικὸ Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Λαμία. **Εἰσηγήσεις**: Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Οἰκογένεια*. Πρεσβυτέρας Ἀδαμαντίας Τσιμούρη, *Ὁ ρόλος τῆς Πρεσβυτέρας στὴν ἱερατικὴ οἰκογένεια*.
- 2013, 15-18 Ὀκτωβρίου, Ἱεραρχία, πέρ. «Ἐκκλησία», τεῦχος 9, Ὀκτώβριος, σ.627-647, τεῦχος 10, Νοέμβριος, σ.715-731. **Εἰσήγηση**: Μητροπ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμίου, *Θεολογικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ θεώρηση τῆς οἰκογενείας*. Μητροπ. Χαλκίδος κ. Χρυσσοστόμου, *Ὁ ρόλος τῆς οἰκογενείας στὴ σύγχρονη ἐποχὴ*. Μητροπ. Νέας Σμύρνης κ. Συμεῶν, *Ἐκτροπὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ στὴ σημερινὴ πραγματικότητα. Νομικὲς, ἠθικὲς καὶ κοινωνικὲς προεκτάσεις* (ἢ εἰσήγηση καὶ σὲ ἀνάπτυπο, Ἀθήνα 2014, 16 σ.). Βλ. ἐπίσης τὴν ποιμαντορικὴ του ἐγκύκλιον τῆς Πρωτοχρονιάς 2014: *Ἡ παρέκκλιση γάμος*; Μητροπ. Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας κ. Ἰωήλ, *Θεολογικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀλλοιώσεις εἰς τὸν οἰκογενειακὸν θεσμόν*.
- 2013, Δεκέμβριος, «*Οἰκογένεια καὶ κοινωνία σὲ κρίση σήμερα*», Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, φυλλάδιον Πρὸς τὸ Λαό, ἀρ. 47, 4 σ.
- 2014, «*Οἰκογένεια καὶ κοινωνία σὲ κρίση σήμερα*», Πρὸς τὸ Λαό, συμπληρωμένη ἔκδοσις τοῦ ἀνωτέρω σὲ τεῦχος 32 σελίδων, μὲ σχέδιον ἑξωφύλλου οἰκογένεια ἀπὸ ἐσωτερικὸ ποτηρίου παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς.
- 2015, 6-9 Ὀκτωβρίου 2015, Ἱεραρχία, πέρ. Ἐκκλησία, τεῦχος 11, Δεκέμβριος 2015. **Εἰσήγηση** Μητρο. Γουμενίσσης, Ἀξιουπόλεως καὶ Πολυκάστρου κ. Δημητρίου, *Τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα τῆς χώρας: Θέμα, παράμετροι, αἰτίες* (σ. 869-883).

- 2016, 14 Νοεμβρίου 2016, «**Προβληματισμοί για τον γάμο και την οικόγένεια στην ελληνική κοινωνία**», Ημερίδα της ΕΣΕ Γάμου, Οικογενείας, Προστασίας του Παιδιού και Δημογραφικού Προβλήματος για εκπροσώπους Ί. Μητροπόλεων Νοτίου Έλλάδος, που έλαβε χώρα στη Λαμία. Η Ημερίδα επανελήφθη αντίστοιχα για εκπροσώπους Μακεδονίας, Θράκης και Ηπείρου στη Θεσσαλονίκη, 14 Φεβρουαρίου 2017. Εισηγήθηκαν οι:
 - Α. Μ. Σταυρόπουλος, «Σύγχρονα ζητήματα Γάμου και Οικογένειας»
 - Απόστολος Νικολαΐδης, «Ελεύθερες Συμβιώσεις»
 - Αρχιμ. κ. Ίερωνύμος Νικολόπουλος «Σύγχρονες Νομοθετικές ρυθμίσεις για τον Γάμο και την Οικόγένεια»
 - Εμμανουήλ Περσελής «Η χριστιανική άγωγή και ανατροφή των παιδιών στα πλαίσια της προετοιμασίας των μελλονύμφων».
- Ως τελευταία ένδεικτική μικρή έκδοση σημειώνω το Ημερολόγιο 2017 της Ί. Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης αφιερωμένο στη *Χριστιανική Οικόγένεια* με έμπνευσμένα κείμενα του όσιου Παΐσιου, θυμίζοντας ότι το Ημερολόγιο του 2002 της Ί. Μητροπόλεως Φθιώτιδας ήταν αφιερωμένο στην *Όρθόδοξη Ελληνική Οικόγένεια*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ

- 2014, 6-10/7, 42nd Biennial congress, : *“The Orthodox Christian Family: A Dwelling of Christ and A Witness of His Gospel”*, Philadelphia Marriot Downtown.
- 2014, 14-15/11 «**Οικόγένεια: περιπέτεια ή εμπειρία;**», Ίερά Αρχιεπισκοπή Καθολικῶν Ἀθηνῶν, Λεόντειο Λύκειο Πατησίων.
- 2014, 6/12, «**Η οικόγένεια χθές και σήμερα, αύριο;**», Χριστιανική Ένωση Επιστημόνων (Χ.Ε.Ε) και Χριστιανική Ένωση Εκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν (Χ.Ε.Ε.Λ), περ. «Ἀκτίνες», τεύχος Ιουλίου-Αυγούστου 2015, ἄρ.752, σ.123-143 καὶ περ. «Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή», τεύχος Ιουλίου – Αυγούστου, ἄρ. 611, σ.101-109.
- 2014, 22/11, Δευτέρα Διεθνῆς - Διαχριστιανική Συνάντηση για την Οικόγένεια: «**Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Σύγχρονα Ἠθικὰ Διλήμματα**», Ίερά Μητρόπολη Δημητριάδος, Συνεδριακὸ Κέντρο Θεσσαλίας.